

Seyyah Haldun Çelebi

ALIM KAHRAMAN

Haldun Taner'in bu kitabının en önemli özelliklerinden biri de sadece Batı'ya yönelik bir rota izlememiş olmasıdır. Yazar, Batı ülkeleri içine, birinci sırada gelen Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya yanında Yugoslavya, Belçika, Polonya, Romanya, Çekoslovakya, İsveç gibi ülkeleri eklediği gibi Doğunun İran, Mısır, Hindistan, Rusya, İsrail gibi ülkelerini de katar. Hindistan'da Budist ve Hintli kültürün felsefesine dalar, onları en anlaşılır kelimeler ve dille önümüze serer.

Haldun Taner'i farklı bir yüzüyle tanıtan bir kitabından söz edeceğim: Düşsem Yollara Yollara. Haldun Taner deyince önce hikâyeciliği gelir benim aklıma. Tiyatroya verdiği emek belki hikâyeye verdiği kadar fazladır. Denemeci, portre yazarı tarafları da en az diğerleri kadar değerlidir. Ama işte Düşsem Yollara Yollara kitabında bunların dışında farklı bir yönüyle, karşımızda bu kez o: Seyyah yazılarıyla.

Bu kitap 1979 yılında yazan hayattayken yayımlanmış ilkin. Bu kez, aynı konu etrafındaki ilave ve yeni yazılarıyla tekrar düzenlenip ortaya konulmuş. Ben önceki halinden de haberdar olmadığım için tümüyle "yeni" bir kitap olarak okudum onu.

ALÇAK GÖNÜLLÜ TANER

Hikayeleri ve tüm diğer yazılarında olduğu gibi, seyahat yazılarında da "doğal" lığın, "poz" suzluğun peşinde yazar. Bizi sıkmadan, "daldan dala bir sohbet gibi" yanımıza getiriyor ülkeleri, şehirleri, insanları yanımıza:

"Gezdiğim, yaşadığım ilginç olayları, başkaları ile paylaşmak bende köklü bir huy. Altı yedi yıl kadar, gazetecilik yaptığım sürece, çalıştığım gazeteler beni sık sık dış ülkelere yollarlardı. Gördüklerimi yalnız kendim için görmeme alışkanlığımı o meslek de vurguladı. Her gezi dönüşü edindiğim izlenimleri, ya konuşma ya yazı ile yakınlarıma, meslektaşlarıma, öğrencilerime anlatmazsam eksiklik duyarım. Hep kendileri için yaşayan, nâhincı keseri gibi her şeyi kendilerine yontan, edindikleri bilgilerin, izlenimlerin üstüne yatıp, onu kimseye sızdırmayan ve akıllarınca başkalarına karşı böylece bir üstünlük sağlamaya kalkan bencil ve cimri yaratıklara benzemekten mikroptan korkar gibi korkarım."

Paylaşımçı, hoşsohbet, elitiç olmayan, sosyalizmle karışmış insanlığıyla

bildiğimiz alçak gönüllü Haldun Taner konuşuyor değil mi? Yabancı ülkelerden, yabancı insanlardan, hiç görmediğimiz şehirlerden söz ederken onlarla okuyucusunu kaynaştırmak, bizi oralara ısıtırmak için baş vurduğu önemli bir yöntem de şu: Oraları, yerli benzerleriyle tarif etmek! İtalyayı anlatırken, Centro Sperimentale Di Cinematografia'nın şehrin dışındaki yerini, "binalar bitip kırların başladığı, bizim İçerenköy gibi bir yerde" diye anlatır. O tarafa gitmişken Cine Citta'ya da görmek ister Taner: "Dolmabahçe Sarayı'nı kuşatan, ama oradakinden çok daha alçak duvarlarla çevrili, büyük bir stüdyolar topluluğu"dur orası da. Belgrad'ın bir caddesinde gezmedikler şimdiki de: "Belgrad'ın Beyoğlu Caddesi sayılan Trajize'de etrafıma bakına bakına bir aşağı bir yukarı volta vururken..." Borba gazetesi "Yugoslavya'nın Yeni Sabahı"dır. İşte bu da İsraili bir ressam: "Bir de İsrail Paldi'leri var ki adeta oranın Nuri İyem'i" Bu örnekleri çoğaltmak mümkün.

Haldun Taner, seyyahların bir sırlarını, baş vurmaktan sakınmadıkları bir numarayı da açıklar:

"Bir memlekete ilk giden insan orada kıyaslama yapmak, bir başkılık aramak hevesine düşer. Hele gazeteci ise buna adeta bir zorunluluk duyar. Bir gazeteci bavulunu otele bırakıp hemen sokağa fırlamak ve iki saatin içinde orası ve oranın insanları hakkında, hem de her insanın dikkatine kolayca çarpmayacak soydan orijinal teşhisler yapmalıdır. Olmadı bulamadı mı, bu sefer zorlar. Mübalâge eder, daha olmazsa okuyucuyu beklenmedik buluşlarla afallatmak, dikkatini paradokslarla avlamak için uydurup atmaya bile göze alır."

Düşsem Yollara

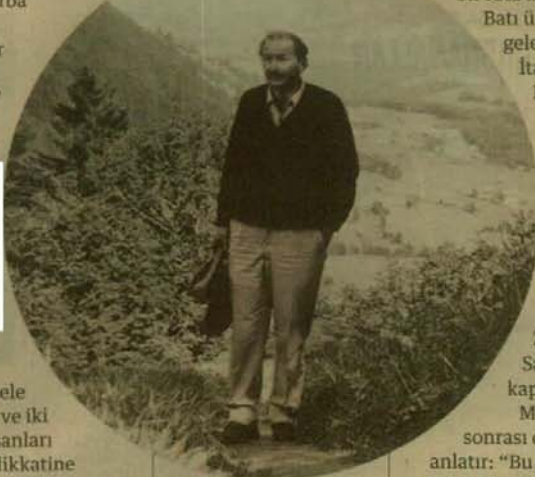
Yollara

Haldun Taner

Yeni Kesti Yayınları

2019

528 sayfa

İNSAN ÇÖZÜMLEMELERİ VAR

Kendisini onlardan ayırır yazar. Haldun Taner bu yazılarında bu kadar "biz"den biridir, ukalalık yapmaz. Ancak şunu da unutmamak lazım, onun bu sade, halkçı anlatımının arkasında büyük bir yazar, bir entelektüel bulunmaktadır. Londra'nın Bloomsburg Street'inde kalır. "Burası 18 ve 19. yüzyılda gelişmiş. Savaşın önce Londra'nın bu köşesi bir aydınlık çevresi imiş. Bugün artık sadece bir üniversiteliler barınağı olmuş. Savaşın önce Bloomsburg çevresini diye anılan grup; Çin klasiklerinin çeviricisi Arthur Waley, Strachev ailesinin iki oğlundan başka Proust, Musil, ve Joyce'la birlikte alışılmış roman *sanatını* aşip ona yepyeni bir boyut kazandıran Virginia Woolf'la kocası Leonard Woolf da burada, her gün önünden geçtiğim Fitzrovnlanz'da otururlarmış. Kapı komşuları E. M. Forster, *sanat* eleştirmeni Clive Bell ve ressam Duncan Grant da onlardan çıkmazmış. Şair T. S. Eliot'ın Faber and Faber yayınevinin büro kısmı da yine burada bulunuyormuş."

Hikayelerindeki insan çözümlerini, derinden kavrayışları bu yazılarda da buluruz: "Delhi sokaklarında derviş olma yolunda bir Amerikalı gördüm. Biliyorsunuz orada iki tekerlekli insan koşulu arabalar var. Bir Amerikalı delikanlı bunlardan birinin dokunulmaz parya sürücüsünü âläyı Vâlâ ile arabaya oturtmuş, kendi de sürücünün yerine arabaya atılmış koşturuyordu. Bunca yüzyıllık sömürünün vicdan azabını, şimdi Delhi'nin en işlek caddesinde kendini bu gösterişli ve geçici alçaltısı ile telafi etmek ister gibi. Ama yine de o Amerikalı delikanlıyı sevdim. İnsanın zaman zaman kendini küçültmeye alışması gerek."

Haldun Taner'in bu kitabının en önemli özelliklerinden biri de sadece Batı'ya yönelik bir rota izlememiş olmasıdır. Yazar, Batı ülkeleri içine, birinci sırada gelen Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya yanında Yugoslavya, Belçika, Polonya, Romanya, Çekoslovakya, İsveç gibi ülkeleri eklediği gibi Doğunun İran, Mısır, Hindistan, Rusya, İsrail gibi ülkelerini de katar. Hindistan'da Budist ve Hintli kültürün felsefesine dalar, onları en anlaşılır kelimeler ve dille önümüze serer. İsrail gezisinde, bir taraçadan baktığı Zeytin Dağı ve Kubbetü's-Sahra, içini bir huşu duygusunun kaplamasına sebep olur.

Mısır ve Hindistan seyahatları sonrası duygularını aynı kelimelerle anlatır: "Bu Hindistan gezisi benim gözümü açtı. İyice ayıldım. Artık dünyaya bir ay önceki gözlerle bakmıyorum. Şimdi olduğundan değişik bir insan olma umudu ve buna olanak sağlayacak bazı tohumları az da olsa içimde taşıdığım kuruntusu beni ilk defa burada yokladı."